

Bootypen

deel 7

door Maurice Kaak

Mariekerkse jol

De laatste nieuwbouw

In 1978 werd in de schoot van de parochiale kring van Mariekerke, die reeds jaren voorheen het initiatief had genomen voor het instellen van jaarlijkse folkloristische feesten, tot het bouwen van een visboot op natuurlijke grote besloten, als aandenken aan de riviervisserij. Men nam het verstandige besluit een exemplaar van het oude type te reconstrueren. Een tekening van de laatste Brabander opgemeten in de jaren zestig, samen met de raadgevingen van twee oude vissers, en het vakmanschap van een goede botenbouwer hebben geleid tot een verantwoord evenbeeld. Tegen sinken van het jaar 1980 werd hij feestelijk overgedragen aan de kring en van Steendorp waar hij gebouwd was, naar Mariekerke geroeid door de laatste overblijvende vissers. Elk jaar is hij één van de trekpleisters voor de vele toeristen die het dorp bezoeken.

KONSTRUKTIE

houtmaten in mm.

voor- en achtersteven 75
kielplank 24 achter 50

vragen en houten 65
boord en boegsel 24
berghouten 100 x 65
bunschotten 60
deken en keel 50

mastbank 70
doflen 42
buiting 24
laan in vooronder 18
voorplecht 18

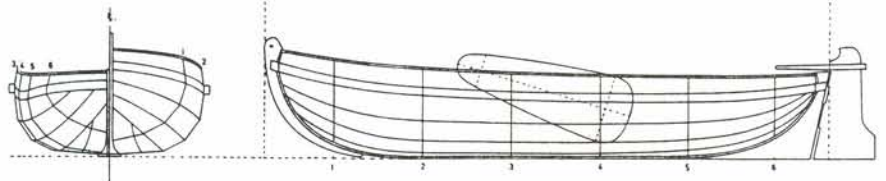
zwaarden 36 naar 25
roer 65 naar 45
geen schildering -
binnen en buiten
geteerd

MARIEKERKSE JOL

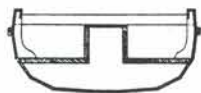
rekonstruktie

lang: 5,90 m.
breed: 2,13 m.

schaal: 1 / 25

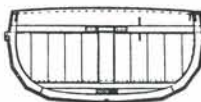
doorsnede 4

boog van de plecht

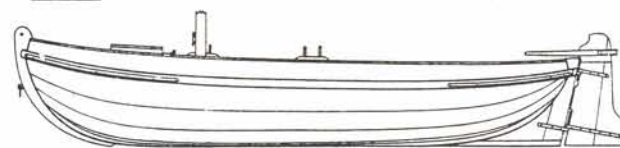
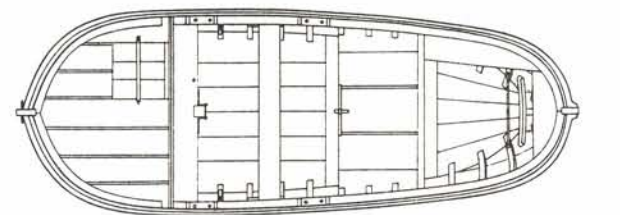
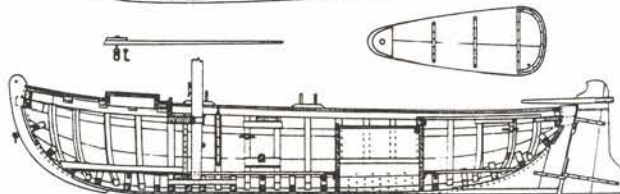
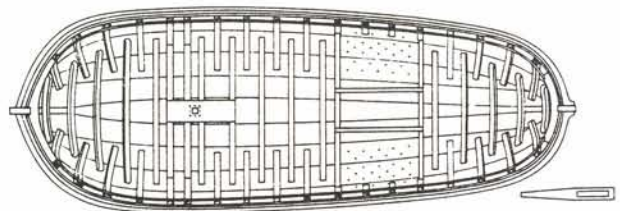
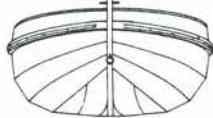
doorsnede 2

achter

voor

De visboot in aanbouw in het werkhuis van Omer de Bruyn te Steendorp.

Het zeiltuig

Een echte jol was niet alleen uitgerust om te roeien, maar ook om te zeilen. Hij bezat een zeer oud tuigtype, het spriettuig, dat gedurende eeuwen zeer populair is geweest. De Scheldevisseren gebruikten hun zeilen regelmatig om de lange afstanden af te leggen, naar de visgronden, de markt of naar huis. Als

De boot staat in zijn huid tot aan het berg-hout. De vragan zijn geplaatst. De koppen van de achterste boorden zijn nog niet afgezaagd. Foto's Joris Dankaers.

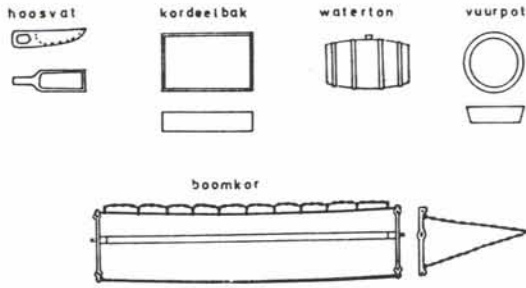
Reconstructietekeningen

De tekeningen hierboven zijn een reconstructie van de Mariekerkse jol, het oude traditionele type, de „echte” zoals een visser het uitdrukte. Het werk van enkele kunstenaars en foto's bewijzen dat hij bij de riviervissers van de Schelde-Rupelstreek in het laatste deel

van de 19e eeuw en het begin van de 20e eeuw in gebruik was. Hij is waarschijnlijk veel ouder, maar van zijn oorsprong, zijn evolutie en voorgeschiedenis is niets bekend. De tekeningen zijn samengesteld met de gegevens van het door Omer de Bruyn vervaardigde replot en al het andere beschikbare materiaal dat in deze studie is aangehaald.

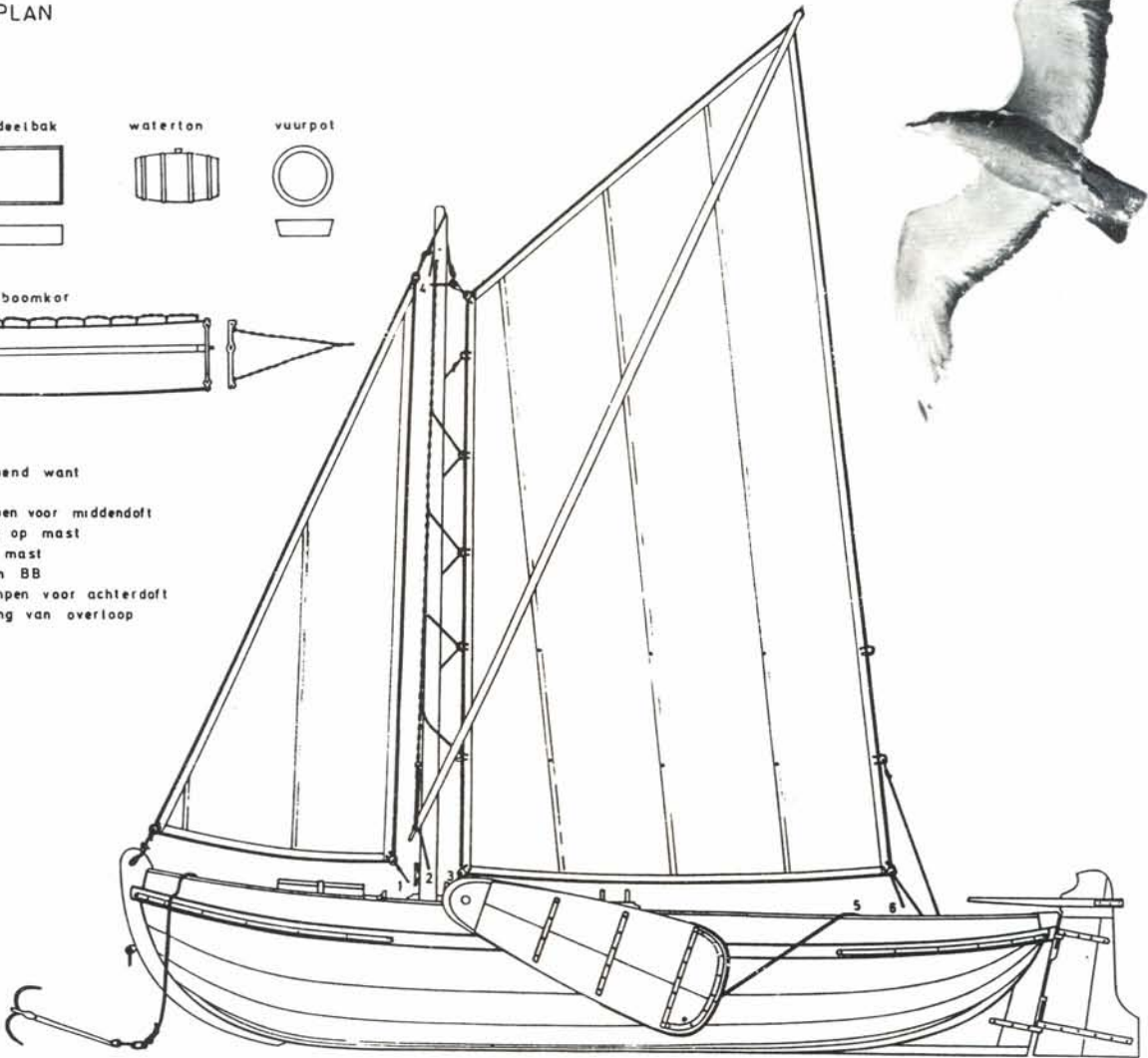
ze gingen vissen werd de mast met alles wat eraan vastzat uit de kluit gelicht, samengesteld en terzijde gelegd. Alleen bij het werk werd van de riemen gebruik gemaakt. In de periode tussen de twee wereldoorlogen, toen de visserij zienderogen achteruit begon te gaan, is de gewoonte om te zeilen sterk verminderd. De meesten verplaatsten zich met de riemen en maakten op tijd en

ZEILPLAN

bevestiging van lopend want

1. fakteschoot _ klampen voor middendoft
2. greeband _ klamp op mast
3. zeilhals _ oog op mast
4. zeilval _ nagel aan BB
5. zwaardloper _ klampen voor achterdoft
6. zeilschoot _ op ring van overloop

stond gebruik van een sleepje dat ze aan een of andere voorbijvarende schipper vroegen. De Brabanders die toen langzamerhand het oude type begonnen te verdringen waren dikwijls niet voorzien van een zeiltuig. Degenen echter die zich wel een tuig aanschaften namen hetgene dat gebruikelijk was bij de Brabantse roeiboort, het bezaanttuig. Bij een zeiltuig behoren vanzelfsprekend enkele onmisbare attributen zoals zwaarden en een roer.

Zowel de zwaarden als het roer waren van boven aan de kop dikker dan van onder en het zwaard was ongeveer half zo dik als het roer. De zwaarden van een visboot waren aan de buitenzijde niet uitgehold of op een andere manier bewerkt.

Het zeiltuig van een kleine boot was zeer eenvoudig. Het spriettuig bestond uit een ongestaagde mast, en een lange dunne boom, de spriet. Zij hielden een

fokkezeil en een grootzeil. De fok was met het halstouw door middel van enkele halve steken, op de nagel van de stevenkop, vastgemaakt. De nok van het zeil werd opgehouden met een touw dat in een keep van de masttop lag. De school ging naar de klampen voor de dok. De spriet hield de nok van het grootzeil omhoog. Hij stak met de borsting door een lus in het lijk. De nek van het zeil was op een mastring vastgemaakt. Het werd opgehouden met een touw, dat over een schijf in de masttop liep en bevestigd was op een korvijnnagel op de mastbank. Het halstouw ging naar een kram of een nagel op dezelfde bank en de schoot liep door de ring van de overloop in de achterhoos naar een in de buurt staande klamp. De voorkant van het sprietzeil werd tegen de mast gehouden met een rak, bestaande uit een enkel touw. Het lag om de mast en liep spiraalsgewijs

door de kousen van het zeil. In het zeil zaten twee rijen reefgaatjes. De spriet werd opgehouden door een standaard van touw of ketting die van boven aan een kram onder de schijf in de masttop was vastgemaakt en van onder aan de spriet. Een gebindselde grommer diende als greeband en hield hem beneden tegen de mast.

Het bezaanttuig van de Brabander was, afgezien van zijn afwijkende vorm, op dezelfde eenvoudige manier uitgevoerd. De lange spriet was hier vervangen door een gaffel en een giek. De gaffel met de klauwval en de piekeval hielden de bovenzijde van het zeil in de juiste stand. De schoothoorn zat vast op de giek, die op zijn beurt met een enkele schootlijn werd bediend.

(wordt vervolgd)